ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИИ-ШАМЫЧ, УШНЫЗА! Ленин-Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

ЯМДЕ ЛИЙ

1938 ий 22 июль № 35

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

ГАЗЕТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пел ийлан 1 т. 8 ыр.

„10 лет МАО" колхозысо йоча-шамыч организованне канат

(ЙОШКАР-ОЛА РАЙОН)

ПЕТЯ САЙ ОРГАНИЗАТОР

Мый Медведево пелэ кыдалаш школын 6-шо классшым „отлично" да „хорошо" оценке дене тунем пытаренам. Сай результат дене пытарымек канышемат весела кумыл дене эртарем. Ялыштына чылаже 40 утла йоча-шамыч улыт. Нунын коклаште руш, татар, моло национальность гычат улыт. Нунын дене ик еш семын модын - воштыл, куанен жапнам эртарена. Каласаш кӱлеш: ме, мемнан модышнам организатлен моштышо, тале организатор Никитин Петя дене кугешнена. Тудын вуйлатыме дене физкультурный площадкым почмо, футбольный командым организоватлыме. Футбол мечым тудо ӱмаште шке оксаж дене налын ыле. Тыге кенгежым футбол, городки дене, телым хоккей дене куанен модын улына. Тений шахмат, шашке дене турнирым эртаренна. Шахмат дене ӱчашен модмаште Никитин чыланамат сенга. Мемнан коклаште тудо чемпион.

Тока организованне чодраш мийышна. Тушто кишкым, шынгшальым ужынна. Тритон, моло тӱрлӧ растений, насекомый - шамычым поген улына. Тудын дене коллекцийым, гербарийым ыштынена.

Тений „Граница на замке" кином ончымо деч вара ме военный модыш дене модаш тӱҥгална. Яра жап годым художественный литературым лудам. БГТО значоклан мый нормым сдатлем. Плаване дене гына сдатлышаш кодын.

Петров Алеша.

Йоча-шамыч футбол дене модаш толыныт. Шолаште первой команде, пурлаште—кокымшо. Капитан-шамыч—Никитин Петя ден Петров Алеша здоровитлат, шенгелныш судья Архипов Паша ончен шога.

Фото—С. Чуршуковын.

Пиялан илышыште канашат весела

Кенгеж каникулым сайын эртараш мемнан чыла условий уло. Тиде условийым моштен кучылтына. Ял деч тора огыл кумда олык посто гане шарлен кия. Тушто „10 лет МАО" колхозысо йоча-шамычын физкультурный площадкышт уло. Йырже чодра, туштак изи эрший гай йылгыжын шинча. Тыгай мотор вер гыч йоча-шамыч кече мучко огыт ойырло. Мӱкш еш семын модын-воштыл жапым ертарат. Ошмаште могырыштым калитлат, йӱштылыт, лодко дене коштыт. Тӱрлӧ модыш дене модыт. Кастене гын йоча-шамыч футболла модыт. Шкенан йоча-шамыч дене ӱмаштак футбольный командым организоватлыме. Тудо кажне ийын, кажне кечын пенгыдемын толеш. Футбол—мемнан эн йӧратыме модышна. Ӱмаште моло ялысе команде дене модмаште ик командыланат модын колтен огынал. Кугу сола ялысе команде дене модмаште 6:0 счет дене сенген улына. Нунын командыште кугу енг-шамыч модыныт гынат, мемнам сенген кертын огытыл. Теният але марте иктыланат модын колтен огынал. Тиде мемнан пенгыдем толмынам раш ончыкта. Вратарь Шалагин Коля путырак нелэ мечымат моштен куча. Нападатлыше, защитник-шамычат шке обязанностьыштым чаплын шуктат. Футболла модмо деч посна ме физкультур упражненийым эре ыштена. Кап-кылнам тазангдена, пенгыдемдена. Мемнан кокла гыч шуко уста физкультурник-шамыч лектыт. Теве тений Йошкар-Ола районысо йоча-шамычын соревнованийыште Архипов Алеша ик километрыш куржмаште первой верым налын.

Организованне кинош, постановкыш коштына. Тений „Ленин в октябре", Волочаевские дни". „Граница на замке", „Комсомольск", „Дарико", „Пугачев" кином ужын улына. Чыла кино пеш келшен. Яра годым Какшаныште лодко дене коштына. Весела мурым мурмына уло чодрам шергылтара. Паша годым колхозланна куштылго пашам ышташ полшена. Шӱк шудым кӱрына, кызыт йытынным сомлена.

Ивайков Яша.

ВЕСЕЛАН МОДЫНА

Военный модыш дене модаш ме поснак чот йӧратена. Шкенан ялысе йоча-шамыч дене тиде модышым мый шкак организоватленам. Йоча - шамычат военный модыш дене модаш пеш йӧратат. Мемнан кажнын пу дене ыштыме винтовко уло. Модаш кайме годым чыланат винтовкым сакен каена. Модышым тӱрлӧ вереш эртарена. Ик кана 15 йоча погынен Какшан олыкыш модаш мийышна. Тужак кокыте шелалтна. Иктыже Какшан вес могырыш шогалыч, вес пелыже тышак кодна. Вара наступатлаш тӱҥгална. Мый командир лийынам. Иоча-шамыч чыланат мыйын командым колыштыт. Наступатлаш вӱд коч тӱҥгалын улына. Ме тале большевикла Какшан вӱд гоч ийын вончен, „противник-шамычым" пленыш поген нална.

Калинин Петя.

Мӱкш пасекыш коштам

Мемнан ял деч 8 километр ӧрдыштӧ, Какшан воктен сылне олыкышто мемнан колхозын мӱкш пасекше уло.

Тиде пасекыште мыйын ачам ороллан шога. Мый тудын деке арня вуеш коштам. Мӱкш о нч ы ш о ден ачам мыланем омарташте мӱкшын кузе коштмыштым ончыктылыт. Мый тудым пеш йӧратен ончем.

Мый ончыкыжым пчеловод лияш шонем. Мӱкш ончымо пашам утларак йӧратем.

Калинин Саша.

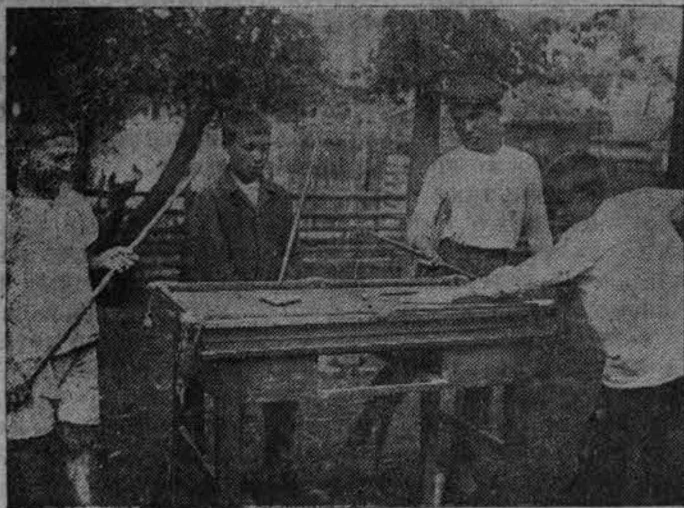

„10 лет МАО" колхозысо йоча-шамыч биллиард дене модыт. Никитин Генадий шарым кыра. Тудын деч шола велыш Калинов Аркадий, Суворов Дмитрий, Калинин Петя шогат.

Фото—С. Чуршуковын.

Поездым крушений лиңме деч утаренна

Тений ик кечын 2-3 шагатлан мый, Ивайков Григорий, Петров Алексей йолташем-шамыч дене пырля Медведеве пелэ кыдалаш школ гыч кӱртньӧ корно воктен мӧнгӧ толына ыле. Дрезине эртымеке кенета рельсыш ончална, рельс катлен да торлен шинчын. Гунамак пеш содор гына ик йолташнам станцийыш колтышна. Тудо рельс пудыргымо нерген станцийыште ойлен. Рельс тӧрлаталтын. Тиде честне пашаланна благодарностьым каласеныт.

Калинин Саню.

Петров Яша тений IV классым отличне тунем пытарен. Каникул жапыште тудо имне ӱмбалан шинчын кошташ тунемеш.

60

„Москва" самолетын экипажшым наградитлыме нерген СССР Верховный Совет Президиумын

УКАЗШЕ

Москва—Владивосток маршрут дене торашке нигушак шичде героический перелетым шуктымо верч да тидын годым пеш кугу мужество ден мастерством ончыктымо верч

1. Коккинаки Владимир Константинович йолташлан—„Москва" самолет экипажын командиржылан,

Бряндинский Александр Матвеевич йолташлан—„Москва" самолетын штурманжылан, Совет Ушем Герой званийым присвоитлаш да „Совет Ушем Герой званий нерген положений" почеш Ленин орденым вручитлаш.

2. Перелет участник-шамычлан В. К. Коккинаки ден А. М. Бряндинский йолташ-шамычлан 25 тӱжем теҥге дене единовременный окса наградым пуаш.

СССР Верховный Совет Президиум председатель—М. Калинин.

СССР Верховный Совет Президиум секретарь—А. Горкин.

Москва, Кремль.
1938 ий, 17 июль.

Пӧлӧкым ямдылат

ВЛКСМ-ын 20 идалыкшылан пионер-шамыч шуко чапле пӧлӧк-шамычым ямдылат. Республиканский пионер лагерьыште—„Таирыште" каныше-шамычат тиде юбилейлан ямдылалтыт. Авиамодельный кружок—самолетын 5 схематический модельжым, фотокружок—фотоальбомым, БГСО кружок—20 значкистым ямдылат.

Лодочный поход

Йошкар-Ола Пионер пӧртысӧ пионер-шамыч Ленинско-Сталинский комсомолын 20 ий темме юбилейже лӱмеш, Изи Какшан энер дене Йошкар-Ола—Кокшайск маршрут дене лодочный походым организоватленыт. Походышто чылаже 15 пионер-шамыч участвоватлат. Походын цельже растенийын, тӱрлӧ кайык-шамычын илышыштым кушмыштым, тунеммаш. Тугак походын участникше-шамыч Звенига районысо пионер лагерьлан полышым пуаш тӱҥалыт.

Илян Япык.

ИСПАНСКИЙ КАЛЫКЫН КУЧЕДАЛМАШЫЖЛАН КОК ИЙ

1936 ийын 18 июльышто итальянский ден германский фашист-шамычын поддерживатлыме орышо генерал тӱшка Испанский республик ваштареш сарым тӱҥалыч.

Сарын первой кечыже гычак чумыр тӱнялан пале лие: Испанийысе сар—Гитлер ден Муссолинийын пашашт. Франко шке бандыже дене республиканский правительстве ваштареш лектын ыш шукто, Испанийын серышкыже салтак, самолет пушко да моло военный груз дене темыме германский ден итальянский пароход-шамыч толынат шуыч. Гитлер ден Муссолини пеш чот кучедалашлан планым ыштеныт. Нуно коктын Испанийым пайлаш, испанский калыкын пикташ, тудым грабитлаш шоненыт.

Кодшо ийын Муссолини Гвадалахара деран 50 тӱжем шке войскажым чумырен. Начар вооружитлалтше, шукерте огыл организоватлалтше республиканский войска-шамыч сайын вооружитлалтше 50 тӱжеман итальянский армий дене кучедалаш пижыныт.

Кучедалмаш илшашлан огыл, а колшашлан лийын. Фашистский войска-шамыч шалаталтыныт. „Сеҥаш лийдыме" итальянский войска республиканский армийын пӧртыл ончалде мӧҥгеш куржын. Гвадалахара лишне испанский калык Муссолини ден Гитлерлан нунын планыштым шукталт кертдымыжым, испанский калыкын виян да сеҥаш лийдыме улмыжым ончыктен пуэн.

Фашист-шамыч фронтышто кугу сеҥымашышт уке улмылан, Испанийын мирный калыкшым ялнык семын осалланен пытараш тӱҥалыныт.

Йоча-шамычым, ӱдрамаш-шамычым пытарен, мирный ялла ден ола-шамычым толен, фашист-шамыч республиканец-шамычын сопротивленийыштым кӱрлаш, Испанийын калыкшым сукен шинчыктaш шоненыт.

Но республикын пашазе ден кресаньык-шамычше да боец-шамычше „сукен шинчын колымо деч шоген колаш сайырак" большевичке Долорес Ибаррурин мутшо дене вашмутым пуат.

Франколан Германийысе да Италийысе фашист-шамыч велӧ огыл полшат. Английын да Францийын реакционный буржуазийыштат фашист-шамычлан ятыр полшеныт.

Кузе вара испанский калык кок ий коклаште кок империалистический державе-шамычын да моло элласе буржуазно-демократический правительствын ушымо вийышт ваштареш шоген кертын?

Тиде чумыр испанский калыкын пеш чот виянгмыжлан кӧра лийын.

Испанский калык единый народный фронтыш ушнен кертын—тыште эн тӱҥ сеҥымаш.

Калык шкаланже единый правительствым сайлен. Тудо правительствым калыкын чыла слойжат поддерживатлат, тудо калыкын чыла тушманже-шамыч ваштареш пеш чот кучедалеш. Республикын регулярный армийже уло, тудым единый командований вуйлата.

Кызыт республиканский армийын шке оружийже да кресаньык ден пашазе-шамыч кокла гыч лекше тале командирже-шамыч улыт.

Теве полковник Листер—каменщикын эргыже. Тудо сарын первой кечыже гычак республикым аралаш каен, тудак 5-ше тале полкын организаторжо лийын, варажым дивизийын командиржылан шогалтеныт. Тудын дивизийже шуко боевой сеҥымаш-шамычым ыштен. Тудо Гвадалахара лишне итальянский армийым шалатен. Фашист-шамычын эн сай вийыштым Брунете деке колтымо годым, тудын дене первояк Энрике Листер кучедалын. Тудын частьыштыже улыжат ик-мыняр винтовко да ручной пулемет велӧ кодын улмаш. Чыла могыр гычат фашист-шамыч миеныт. Ынде тек лекташ вер уке, колаш гына кодмыла чучын. Лач тиде жап годым Энрике Листер окоп гыч лектын да винтовко дене тушман-шамычым пӱчкын нападатлаш тӱҥалын. Тудын почеш чумыр боец-шамыч лектыныт да тушман-шамычым пӱчкыныт.

Чыла промышленность эл аралымашлан пашам ышта.

Сталин йолташ испанский калыкым саламлымаште тыге возен:

„Испанийым фашистский реакционер-шамыч деч утарымаш ончыл да прогрессивный человечествын общий пашаже".

Фашизм ваштареш единый международный пашазе фронтым ыштышаш, Испанский республикын фашист-шамычым сеҥышашлан оружий налаш права верч движений кажне кечын кушкеш. Фашист-шамыч Испанский республикым сеҥен огыт керт. Республике сеҥа да ила.

М. Коротков.
(„Колхозные ребята" гыч кӱчыкын).

РСФСР Верховный Советын первой сессийже

15 июльышто 6 шагат кастене Кремльыште, РСФСР Верховный Советын заседаний залешыже РСФСР Верховный Совет первой созывын первой сессийже почылтын. Сессийым Горьковский округ деч Верховный Советын эн шоҥго депутатше, „Заря коммунизма" колхозын садоводшо Степан Никитич Барышев йолташ почеш.

—... Мый, тошто русский кресаньык, пел ӱмырым почет деч посна иленам, кызыт великий российский республик властьын верховный органжын первой сессийжым почам,—манеш Барышев йолташ. — Тау коммунистический партийлан да совет властьлан, тау Сталин йолташлан!

Кугу Сталин да тудын соратникше Молотов, Каганович, Ворошилов, Калинин, Андреев, Микоян, Жданов, Ежов йолташ-шамычын лекмышт годым залыште куанен, куатлын сово кырымаш тарвана. Чыла депутат да уна-шамыч вер ышт гыч кынелын нуным куанен саламлат.

Рӱжге сово кырымаш дене сессий единогласне А. А. Жданов йолташым РСФСР Верховный Советын председательжылан, тудын заместительжылан А. Х. Тынчеров да П. С. Макарова йолташ-шамычым сайла.

Регламентым да ончышаш паша радамым пеҥгыдемдымек сессий РСФСР Верховный Советын мандатный комиссийжым сайла. Тидын дене первой заседаний петыралтеш.

16 июльышто 6 шагат кастене РСФСР Верховный Советын кокымшо заседанийже лийын. Тушто РСФСР Конституцийын южо статьяшкыже вашталтышым да ешартышым пуртымо нерген докладым И. С. Хохлов ыштен.

* * *

17 июльышто 1 шагат кечываллан депутат ден унашамыч РСФСР Верховный советын Кремльысе заседаний залым теменыт.

Сессий РСФСР Верховный Совет мандатный комиссийын докладшым колыштеш. Мандатный комиссийын докладше почеш депутат В. И. Лебедев-Кумач выступатлен. Тудын почеш мандатный комиссийын докладшым утвердитленыт.

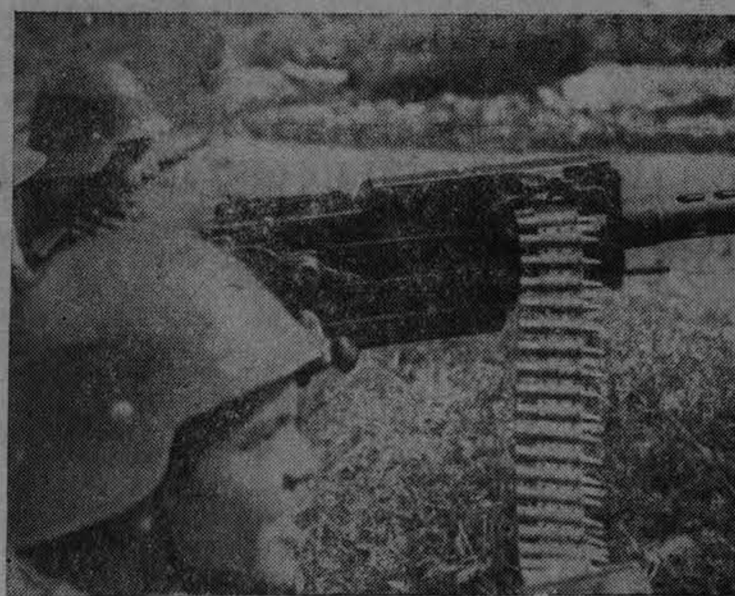

Республиканский армийын пулеметчикше-шамыч.
Фото—Союзфотон.

Ленин орден дене наградитлымаш

ВЦСПС-ын 1-ой секретарьже—Николай Михайлович Шверник йолташлан 50 ий темын. Тудын пашазе класс ончылно заслугыжо пеш кугу. Садлан тудын 50 ийсе юбилейже кечын заслугыжым шотыш налын, СССР Верховный Совет президиум Н. М. Шверник йолташым Ленин орден дене наградитлаш пунчалын.

* * *

Ик моторан „МП—1" гидросамолет дене Севастополь—Архангельск беспосадочный перелетым ыштымаште правительствын заданийжым сеҥымаш дене шуктымылан да тидын годым доблестьым ончыктымылан старший лейтенант Полина Денисовна Осипенком, старший лейтенант Вера Федоровна Ломаком да штурман-лейтенант Марина Михайловна Расковам СССР Верховный Совет президиум Ленин орден дене наградитлаш пунчалын.

Говард Юз кругосветный перелетым сайын шуктен

14 июльышто, Нью-Йорк жап дене 13 частат 37 минутышто Флойд беннетт аэродромыш (Нью-Йорк деч тора огыл) американский летчик Говард Юз волен шинчын. Тыге Юз кругосветный перелет ыштымаште у мировой рекордым ыштен.

1933 ийыште американский летчик Вилла Пост кругосветный перелетым 7 сутка 18 час 49 минут жапыште шуктен ыле гын, Юз шке маршрутшым 3 суткат 19 час 17 минутышто шуктен. Тиде жапыште 14.800 мильым каен (1 миль—1,6 клм).

„Ямде лий" 2-шо стр.

ЛИТЕРАТУРНЫЙ СТРАНИЦЕ

МЕМНАН ДЕТКОР-ШАМЫЧЫН ТВОРЧЕСТВЫШТ

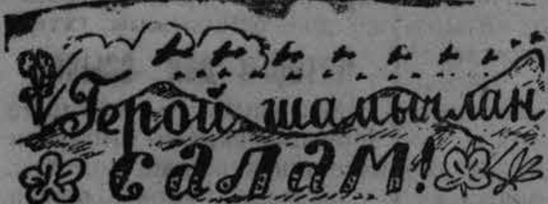

Бряндинский ден Коккинаки лӱмеш

Курык да кумда чодра ӱмбачын
Тендан чапле самолетда эртен.
Тӱтыра ден мардежым каен пӱчкын,
Йӱштӧ юж ден тале йӱрым сеҥен.

Шыргыжын, куан тӱс ден ончалын,
Кремль гыч эскерен тендам
Мудрый вождь, йӧратыме Сталин—
Сеҥымашке нӧлтӧн кумылдам.

Теве молан те ӱшанен лектында
Тыгай мӱндыр корныш чоҥешташ.
Аварий огеш лий—те паленда,
Самолет советский—лиеш чоҥешташ.

Пала тендам чыла тӱня,
Палат герой-влакым кажне еҥат
Тыланда уке нимогай преград—
Большевик-шамыч чылам сеҥат.

Тима Минлигузин.

Йошкар-Оласе фельдшерско-акушерский школ.

СӦРАЛЭ МЫЙЫН САТЕМ

Лышташым шаралтыш пушеҥге,
У ийын кеҥежым ваш лияш.
Ончо, сатемже могай вет сӧралэ,
Коеш чевер-ошын умбаке раш.
О, могае тений угыч у тутло,
Шочеш сӧралэ саска сатыштем.
Вишне, шоптыр, олма, тулеч моло,
Шумек пурлам гын, шулат умшашем.
Куштен ты сатым мыйын ачам,
Пуэн ты сатым ончаш мыланем.
Тушман ок утло, шалана кеч кунам,
Пура гын, сӧралэ мыйын сатышкем.
Кеҥежым сӧралэ саска шумылан,
Лектам да сатышкем саскажым погем.
Мемнам куштышо вождь Сталинлан,
Первой саскамым тудлан пӧлӧклем.

Ильин Япык.

Морко район, Марий Кужер ял.

ИСПАНСКИЙ РЕСПУБЛИКЕ СЕҤА

Орудий шыдын мӱгыра—
Уло мланде чытыра.
Теве самолет толеш,—
Нелэ бомбо пудештеш.

Оршо мятежник тӱшка
Шонат республикым сеҥаш.
Испанский республик чот шога,
Тушманым Испаний гыч ӱштеш.

Фашизм ваштареш кучедалше
Революционный испан калыклан,
Эрык элысе йоча-шамыч дечын
Лийже шокшо, йолташ салам!

Кузьминых Пайшыве.

Марий-Турек район, Олор пелэ кыдалаш школ

С. Михалков.

ЭРГЕ

Ава эргыжым ужатен,
Ава эргыжлан ойлен:

— Марокканский отряд-шамыч
Тыйын мландет коч эртеныт.
Итальянский снаряд-шамыч
Виноградникым йӱлалтеныт.
Шикшан когар ден юж ӱпша,
Мирный ял-шамыч йӱлат,
Колат—
Тиде бомбовоз-влак
Немыч семын мутланат.
Ужат—
Каваште самолет-влак
Пӧртыт корак тӱшкала.
Шокшо пулемет-влак вектен
Пулеметчик-шамыч кият.
Шӱжарышт изаштым ужатат,
Батарей-влак лӱйылтмӧ ден
Мемнан йочана-влак колат
Авашт шинча ончылан.
Мадрид лишне ужат изатым,
Полшо тудлан кредалаш:
Воктек шогалын кудалте гранатым
Шкенан республикым аралаш!
Ӧртньӧрым йолышко чиктен,
Тунам эрге вашештен:
— Мемнан ялыште—лӱдшӧ уке!
Авай, чыла ден пырля мый каем
Темын лучко ий мыланем!

Абрамов Ваня кусарен.

Лекталше кече воштыл шыр,
Шуя ший йолжым йырым йыр.

Уржа пасум ончен чӱчка,
Йоллаже шурным сай вӱчка.

Кумда пасу йыр-ваш шарлен,
Колхозын шурныж дене тӱзланен.

Уржа лӱҥга, шога лойгалт,
Толеш машине тыш йоҥгалт.

Шыман пуа лайга мардеж,
Уржа ӱмбач куржеш, модеш.

Вот пулдырчат пасум мокта,
Карӱат кара, сӧрал шокта.

Могай шочалын шурно сай,
Лӱшка шолеш вӱд толкын гай!

Ялна эртак улаҥ шолеш,
Уржа шумек паша шолеш.

Мемнан звена лектеш пашаш—
Мӱкш гай рӱжген парча погаш.

Толна чылан машин почеш,
Тунам йыр-ваш сусла шочеш.

ЧАЛАЙ ВАСЛИЙ.

ТАЛГЫДЕМ

Тыртыш капым тарватен,
„Тыве-тово" тӧрштaлтен,
Кошар пылышым шогалтен,
Кудал тольо талгыдем.

Йыҥгыр йӱкшым лукто вик,
Шынчал колтыш куанен.
Шӱльым пушым комдо тич
Пукшем сайын, йӧратен.

— Шер теммешкет шӱльым коч,
Капет лийже муно гай.
Нур пашаште пасу коч,
Эрте патыр трактор гай.

Михайлов Йогор.

Сотнур район, Пӧтйал пелэ кыдалаш школ.

Чодра тӱр воктен йошкарге-шамычын разведкыже ошо-шамычын разведкыже миймым ужынат шылын возын ыле. Но вот вучыдымо „разведке" ошо-шамыч ваштареш кредалмашым тӱҥалын., Йошкарге-шамыч вашке гына тарванен полшаш тыршеныт, но уке, полшаш шуын кертын огытыл. Кок еҥан „армий" ошо-шамычым шалатен, ныл еҥым пленыш налын. Ты жаплан гына йошкарге - шамыч ш у ы н ы т. Пленный-шамычым ончыштат, чодра корно дене вес ялыш наҥгаяш тарванышт. Корно. Йошкарге-шамыч коклаште Ивук ден Хомков куанен ошкылыт.

Штаб. Командир нуным ваштареш шинча—йодыштеш.

— Тыге, те, значит коктын разведкым почкышта.

Ивук ден Хомков штабыште улыт.

Молодцы. Тиде—преданность да геройство!

Ивук пытартыш кок мутшым ыш умыло, но тиде „сай мут" манын шоналтыш. Тудын шӱмжӧ эше чот кыраш тӱҥале. Тыге иктаж мо деч лӱдмӧ годым велэ лиеш, но кызыт куанымаш, куанымаш!

Командир Хомковым ончале.

— Тыйым, — командир мане, - частешна кодена, а тыйым?.. Ивук шӱлыде шинча.

— Тыйым,—эше ик кана командир мане—Приютыш колташ верештеш!

Ивук „приют" манме мутым кольо да туллан удан тучын колтыш. Ивук Тудым вучен огыл ыле. Уке, Ивук яра ынеж кий, тудо могай гынат пайдам кондынеже. Вуй пӧрдеш, тӱрлым шона, приютыш кайме ок шу. Ивук боец, йошкар боец лийнеже! Пулемет-

А. ЯРЫГИН.

(Тӱҥалтышыже 33-34 №-ышто).

чик лияш шонен.

— Кузе ынде? Ик йӧн: командирлан ойлаш кӱлеш, тудо умыла,—Ивукын шӱмжӧ изишак лыпланыш.

— Командир йолташ, мый приютыш ом кай, мый тидлан тыш толын омыл. Приютышто садак кужын илен ом шукто—шыкшалтам, иктаж могай частьыш шыкшалтам! Мый поян, вӱр йӱшӧ - шамыч ваштареш кредалнем. Нуно ачамым, авамым да моло шемер-шамычым пуштыныт. Мый ончыкылык эрыкым аралеш кодышаш верч!—Ивук ыш чыте, шинчавӱдшӧ „йыр йыр" койын шӱргыж мучко йоген волыш.

Командирлан нелын тучын колтыш. Молан йочам обижаяш. Вет тудат кугу пайдам конден кертеш. Теве кызытат ош гвардий нерген кӱлешан сведени йым каласкалыш.

—Да титак ойлевам. Кодаш!—командир шкаланже ойлыш.

Ивук эша шортеш, коклан командирым ончалеш.

—Кодена!—командир чот каласыш. Ивук кенета ваштaлте, шокшо шинча вӱдшым ӱштыльӧ, вара шыргыжалын ойлаш тӱҥале:

—Командир й о л т а ш, мый... мый пулеметчик лиям! Шортмо, воштылмо йӧре йоча командир дек мийыш, лӱдде ончыкыжо кӱзен шинче. Шӱй йыржe кидшым пыштыш да командирым чот гына ӧндале...

* * *

—Йолташ-шамыч, мемнан разведкына пеш кӱлешан сведенийым конден. Сведений тыгай: эрла эрдене ошо-шамычын наступлений лийшаш. Наступленьым курык гыч тӱҥалшашлык улыт. Нунын кок полк, 7 пулемет, 2 орудий. А мемнан ик полк утларак велэ, 4 пулемет, ик орудий. Тидым, йолташ-шамыч, шарныман,—полковой командир ойла, моло-шамыч колыштыт, нуным коклаште ныл пулеметчик уло. Ивук чылак умылаш тыршен колыштеш. Пеленже Хомков да эше кок пулеметчик-шамыч шинчат. Тыгай нелэ жапыште нунымат ӱжыктеныт.—Мыланна лӱдын шогыман огыл, тушманым лӱдде вашлияш да пытараш кӱлеш. Мемнан 3 о п ы т н ы й пулеметчикна уло, тиддеч посна угыч туныктен лукмо эн самырык пулеметчикна Ивук полшен кертеш. Тудо пулеметым сай умылен шуктен, пожале „шонго-шамычланат" очком шында.

(Умбакыже лиеш)

П. Клюкинын сӱретше.

Границе вес велне

Китайский войска-шамыч пеҥгыде отпорым пуат

15 июльышто японец-шамыч Хукоу районышто кум японский канонерке гыч десантым волтен колташ тӧченыт. Китайский войска чыла десантым чактарен. 15 июльышто 18 японский бомбардировщик ден 12 истребитель Ханькоушко налетым ышташ тӧченыт. Ола ӱмбалне южышто кредалмаш лийын. Кредалмаш годым ик японский самолетым волтен шумо, вес японский самолет чот сусырген.

Тиде кечынак китайский авиаций Янцзы эҥерыште погынен шогышо японский военный суда-шамыч ӱмбак бомбым кышкен. Вич военный судам строй гыч лукмо. Цюйво ден Синцзян районлаште кредалмаште японец-шамыч газым кучылтыт.

Германский армий гыч салтак-шамыч шылын куржыт

Германский армий гыч шылын куржмаш эре чӱчкыдемеш. Шукерте огыл Тахов лишне кум германский салтак-шамыч чехословацкий территорийыш вонченыт. Нуно чыланат Графенверысе военный частьлаште (Баварий) служитлен улыт.

Салтак-шамыч—фашистшамычын пызырымыштым чытен кертын огынал, гитлеровский режим дене да утаракшым Германийын Чехословакий ӱмбак орышыла кержалташ ямдылалтмыжлан недовольный улына,—маныт. „Ме—антифашист улына, садланак демократический государстве ваштарешкредалаш огына тӱҥал",—манынат нуно.

Пытартыш жапыште Тахов районышто 17 салтакшамыч чехословацкий границым вонченыт. Нуно чыланат Баварийыште улшо германский армий частьла гыч шылын куржыныт улмаш.

Австро-чехословацкий границе воктене фашистский Германийын сарлан ямдылалтмыже

Чехословакийысе антифашистский газет-шамыч австро-чехословацкий границыште фашистский Германийын сарлан пеш виян ямдылалтмыжым палемдат. Границе воктен стратегический корно-шамыч, автостраде-шамыч да моло сооружений пеш талын ыштылалтыт. Кум у аэродромым, ангарым, площадкым да молым ышташ тӱҥалме. Пытартыш ийлаште кудалтыме Вена—Штоккерац—Рец кӱртньӧ корно тӧрлаталтеш, у кӱвар-шамыч, турлӧ укреплений ышталтыт.

НИКОЛАЙ ГАВРИЛОВИЧ ЧЕРНЫШЕВСКИЙ

Кугу писатель-революционерын шочмыжлан 24 июльышто 110-ий темеш

Царизмын шучко жапше... Казамат гыч, пычкемыш камер гыч, мӱндӱр Сибирь гыч, Петропавловский крепостьын пычкемыш, ночко камерышт гыч заключенный-шамычын йӱкышт пӱтынь Россий мучко шергылтеш. Нуно кунарын улыт? Тидлан вашмутым пуаш йӧсӧ. Но икте пале: нуно чыланат сай еҥ-шамыч улыт, кугыжан кид йымалне пийла орланен илыше улыт. Нине орланыше-шамычын йӱкышт ала кунар замок дене тӱкылымӧ пичкемыш камер гычат кугыжам да тудын слугыжым лӱдыктеныт. Моланже пале: лӱддымӧ борец-шамычын шомакыштым иктат тӱкылен кертын огыл.

Нуно калыкын ончыкылык сай илышыже верч кучедалыныт. Тиде ончыкылык сай илышым нунын уныкашт вӱр дене кучедал налыныт. Тукым почеш тукым эрык илыш нерген шонен, эрык илыш верч кучедалын, шукышт эрык верч кучедалмашеш шке вуйыштым пыштеныт. Тиде кучедалмаште Николай Гаврилович Чернышевский первой радамыште шоген. Простой, вожылалше, скромный кугу ученый, мыслитель, шке илышыжым пӱтынек шемер калыкын эрыкше верч кучедалмашлан пушо—тыгай улмаш Николай Гаврилович Чернышевский.

Тудо 1828 ий 24 июльышто Саратово олаш шочын. Николай Гаврилович шке автобиографийыштыже йоча годсо илышыжым куанен шарна. Йочаж годым Коля пеш шуко лудын. Шкенжым „книга кочшо" манын лӱмден. Книгам йӧратымаш тудын шӱмешыже ӱмыр мучкыжлан кодын. Шочмо йылмыж деч посна тудо шым йылмым шинчен. Семинарыште тунеммыж годым Николай Гаврилович шуко шинчымашым налаш, варажым шке шинчымашыжым йолташыже-шамычлан пуаш шонен.

1846 ий 14 августышто Николай Гаврилович университетыш тунемаш пура. Университетыште нылл ий жап историйым, философийым, политический экономийым, моло наукымат тунемеш. Университетский студент книга ӱмбачын тунемме дене гына ок серлаге, илыш тудлан пеш кӱлешан, интересный урокым пуа. Калыкын пеш чот пызыралт илымыжым, крепостной кресаньык-шамычын вуйым сакымыштым, помещик ден капиталист кашакын пашазе, кресаньык-шамычым чытыш лийдымын индырмыштым Николай Гаврилович раш ужын.

1848 ийыште Европышто революций ылыжын. Восстаний Италийым, Францийым, Пруссийым, Австрийым авалтен. Тудо Российын границыж декат чакнен. Польшыштат тарванылмаш тӱҥалын. Николай Гаврилович революционный событий-шамычым пеш внимательне ончен. Кумышо курсысо студент Чернышевский шке блокнотешыже тыге воза: мый республике верч, чыла калыклан эрыкым кондышо, ик классын вес классым пызырымашыжым пытарыше республике верч, ик класс вес классын вӱржым ынже йӱ—мый тугай республике верч.

1850 ийын май тылзе мучаштыже Чернышевский выпускной экзаменым сдатла да профессурыш пураш ямдылалтеш. Кок ий жап Саратовышто учительлан шога. Тиддеч вара Петербургыш кая да литературный пашам ышташ тӱҥалеш.

„Современник" журналыште Чернышевский тудо жапысе ончыл еҥ-шамычын шонымашыштым виянда. Тудын статьяж-шамыч дене революционный корнышко шогалше молодеж тукым воспитыватлалтеш. Чернышевскийын лӱмжӧ молодеж тукымын знамяже лиеш.

Чернышевский кресаньык - шамычым помещик кабала гыч, руш калыкым кугыжан самодержавийын индырымашыж гыч утараш верч кучедалын. Николай Гаврилович кресаньык-шамычлан возаныйм воза, нуным самодержавий, помещик строй ваштареш кучедалаш ӱжеш.

Арест

Пале: лӱддымӧ борецым правительствын ужмыжо шуын огыл. Тудым пытарашлан кугыжан правительстве тӱрлӧ причиным кычалын. Герценын Чернышевскийлан колтымо писмаже лачак тыгай причин лийын. Писмаште Герцен вес элеш Чернышевский ден пырля кугыжан правительствын петырыме „Современник" журналым луктaш тӱҥалташ нерген ойлен.

Тиде писмам муыныт да шупшын налыныт. 1862 ийыште 7 июльышто Чернышевскийым Петропавловский крепостьыш петырeныт. Тыште Чернышевский кок ийым шинчен. Чернышевскийым титаклаш нимогай амалат уке улмаш. Тyге гынат кугыжа Александр II пеш осал тушманым кученам манын шотлен. Кугыжан шакше слугышт тунамак пашашке пижыт. Документ-шамычым подделыватлат, писмам сочинятлат. Жандармерий кидыш „салтак-шамычлан" да „барский кресаньык-шамычлан" Чернышевскийын возымо возвание логалын. Нине возвание-шамычын авторжым правительстве шинчен огыл. Но нунылан возваньын авторжо Николай Гаврилович Чернышевский манын доказатлаш кӱлын. Шояк свидетель-шамычын: провокатор В. Костомаровын, да йӱшӧ босяк, вор Яковлевын полшымышт дене тиде „доказатлалтын". Чернышевскийлан тунамак тыгай приговор лукталтын: „Чыла права деч лишитлаш, 7 ий жаплан каторжный (чыгаш лийдыме нелӭ паша) пашаш колташ, тиддеч вара курымешлан Сибирыш колташ".

1864 ийын 18 майыште Чернышевскийлан гражданский казным ыштеныт. Петербургышто тудым конвой дене Мытнинский площадьыш наҥгаеныт. Площадь калык дене темын улмаш. Чернышевскийым эшафотыш (лӱяш судитлыме еҥым пуштмо вер) вӱден пуртеныт. Палач-шамыч тудын вуйжо гыч упшыжым налыныт, оҥышкыжо оҥам сакеныт. Оҥаште ;„государственный преступник" манын возымо улмаш. Приговорым лудыныт. Вара Чернышевскийым шынчыр дене намыс менге воктеке пидыныт. Чыташ лийдыме кугу йӱр йӱрын, площадьыште шогышо калык гыч шукыжын шинча вӱдшӧ йоген. Но Чернышевский спокойнын шоген. Тудым орландарыше-шамыч ӱмбаке лӱдде ончен. Пытартышлан Чернышевскийым шынчыр деч утареныт, пулвуй ӱмбак шынденыт, вара палач тудын вуешыже шке шашкыжым тугеп.

Каторго ден ссылке

1864 ийын 20 майыште Чернышевскийым Сибирыш каторжный пашаш колтат...

Наказане; срок пытен гынат, Чернышевскийым огыт утаре. Кугыжан правительстве тудын деч лӱдын илен. Чернышевскийым Якутийыште Вилюйский тюрмашке петырат. Пинялдыме узниклан шке ешыже, йолташыже-шамыч деч адакат утларак торлашыже логалын.

Николай Гаврилович 12 ий Вилюйскышто илен. Но тушман - шамыч ончылан вуйжым сакен огыл. Тудо эреак пашам ыштен. Чыла рукописым йӱлалташ логалын гынат, возымым сакен огыл. Тудо коч чарнен огыл. Тудо коч момат нигунам ок мондо улмаш, шкаланже ӱшанен: тюрма гыч лекмеке шарнен возем, манын шонен. Но тудын шонымашыже шукталтын огыл. Ссылкыште нелӭ пашаште орланымаш Николай Гавриловичын тазалыкшым пытарен.

1875 ийыште Вилюйскийыш Чернышевский дек полковник Винников миен. Полковник Чернышевский деч тудын йӧсланымашыжым куштылгемдыме нерген прошеньым возаш кӱштен. Николай Гаврилович полковникын ойлымыжым колыштын да,—тау, мый прошеньым ом возо, отказатлем,—манын каласен.

Тыге царизм ик кугу еҥым пытарен, но тудын шӱлышыжым, тушман дек непримиримый улмыжым, тушман ваштареш кучедалаш вийжым пытарен кертын огыл.

Калыкын пиялже верч кучедалшын кугу лӱмжӧ мланна пеш шерге. Владимир Ильич Ленин калыкым шокшын йӧратымыжлан, революций пашалан мучашдымын преданный улмыжлан Чернышевскийым пеш шергын аклен да чот йӧратен. Ленинын эн йӧратыме „Замучен тяжелой неволей" мурыжат Чернышевский нергенак возымо...

ПАРЧА ПОГАШ ЯМДЫЛАЛТЫНА

Колхозлан кӱкшӱ сталинский урожайым кӱчык срокышто да сай качестве дене поген налаш ме, пионер ден школьник-шамыч кугун полшен кертына. Ме тиде пашалан кызытак ямдылалтына.

Уржа парча погашлан посна юный бригадым организоватлен улына. Тӱредаш тӱҥалмын первой кечыж гычак пасушко организованно лектын пашашке пижына.

Петров Вачий.

Роҥго район, „Эр кече" колхоз.

◆1937 ийыште Польшышто 1.523 железнодорожный катастрофо лийын. Катастрофышто 497 еҥ колен, 765 еҥ ранитлалтын.

◆Москошко чехословацкий гроссмейстер Флор толын. 12 июльышто тудо московский самырык шахматист-шамыч дене 40 оҥаш модын. Тудо 3 партийым модын колтен, 30 деч модын налын да 7 дене лош шуын.

МЕМНАН АДРЕС: Иошкар-Ола, Марий АССР, Совет пӧрт, 25-ше №-ан пӧлем, „Ямде лий" редакций. Телефон: Совет пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Ответственный редактор—К. А. ЛЕНСКИЙ.

Упол. Марлита № А-699. Иошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.